

Nr 58.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1929 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byggande av nybyggesvägar.

(1:a avd.)

I årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln (punkt 96) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet som kunde varda förelagd riksdagen, såsom statsbidrag till anläggning av nybyggesvägar beräkna för budgetåret 1929/1930 ett belopp av 50,000 kronor.

I en till riksdagen den 15 mars 1929 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 196 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att såsom statsbidrag till byggande av nybyggesvägar, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor.

Ett propositionen bilagt inom jordbruksdepartementet i enlighet med de i statsrådsprotokollet angivna grunder utarbetat förslag till kungörelse i ämnet har som bilaga fogats vid detta utlåtande.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till statsrådsprotokollet.

På sätt framgår av utredningen i ärendet har fråga vid olika tillfällen framkommit om statsbidrag för anläggning av odlingsvägar eller såsom de i förevarande proposition benämnas nybyggesvägar.

Senast vid 1928 års riksdag var denna fråga föremål för prövning i två då väckta likalydande motioner (I: 47 och II: 78), vari hemställdes, att under nionde huvudtiteln måtte uppföras ett nytt anslag å 100,000 kronor för bidrag till anläggning av odlingsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland.

Motionerna behandlades av jordbruksutskottet, som i utlåtande nr 40 anförde bland annat:

»Jämväl utskottet hyser den uppfattningen, att å ifrågavarande område torde föreligga ett behov, vars tillgodoseende i viss utsträckning synes böra understödjas av staten. Utskottet anser sig i detta sammanhang böra erinra om det statsbidrag till anläggning av odlingsvägar, som kan utgå i samband med vissa lantmäteriförrättningar. Emellertid håller utskottet härutinnan före, att den statshjälp, varom här kan bliva fråga, icke bör utgå för anläggning av vägar till vissa enstaka mindre

odlingslägenheter utan inskränkas till att avse anläggning av vägar till odlingsföretag med förutsättningar att kunna möjliggöra en bebyggelse. Utskottet syftar härvid närmast till sådana i närheten av gammal bygd belägna odlingsmarker, vilkas tagande i anspråk skulle underlätta en naturlig utveckling av den gamla bygden. De kostnader, som härav skulle komma att föräledas, torde med hänsyn till det enkla sätt, på vilket dessa vägar självfallet måste förutsättas bliva utförda, näppeligen kunna stiga till så avsevärda belopp, att några betänkligheter ur statsfinansiell synpunkt torde kunna resas mot en åtgärd i antydd riktning. I mån av vägaras övergång till utfartsvägar torde statsbidrag till deras iståndsättande kunna påräknas från det under sjätte huvudtiteln uppförda anslaget till anläggning av utfartsvägar i Norrland, Dalarna, Värmland och norra delarna av Örebro län. En förutsättning för att kostnaderna i förevarande avseende icke skola stiga till alltför höga belopp synes utskottet vara, att icke heller på själva utfartsvägarna nedläggas större kostnader än som kunna anses oundgängligen påkallade med hänsyn till det ändamål de äro avsedda att fylla.

Utskottet kan emellertid i ärendets nuvarande läge självfallet icke bilda sig något bestämt omdöme om lämpligaste sättet för beredande av de erforderliga anslagsmedlen, i den mån dessa icke kunna utgå av berörda utfartsvägsanslag, liksom icke heller rörande de närmare grunder, efter vilka desamma böra utgå.»

Utskottet förordade därför utredning i ämnet.

I skrivelse den 19 maj 1928, nr 212, anhöll *riksdagen*, under åberopande av jordbruksutskottets nyssnämnda av riksdagen godkända utlåtande, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad jordbruksutskottet anfört, låta verkställa utredning i vad mån statsbidrag må utgå för anläggning av odlingsvägar i Norrland, Dalarna, Värmland och norra delarna av Örebro län samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föräleda.

Den 29 juni 1928 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens egnahemsstyrelse att i anslutning till av riksdagen i dess nyss omförmälda skrivelse gjorda uttalande verkställa den däri begärda utredningen samt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet. Sedermera anbefalldes egnahemsstyrelsen tillika att avgiva utlåtande över åtskilliga framställningar och yttranden angående statsbidrag till odlingsvägar.

I skrivelse den 22 september 1928 har egnahemsstyrelsen verkställt utredning i frågan och avgivit förslag i ämnet. Vid skrivelsen var fogat förslag till kungörelse angående statsbidrag till byggande av nybyggsvägar i Norrland och Dalarna.

Över egnahemsstyrelsens sålunda avgivna utredning och förslag hava infordrade utlåtanden avgivits av hushållningssällskapens och landstingens förvaltningsutskott, länsstyrelserna i de norrländska länen samt Kopparbergs, Värmlands och Örebro län, statskontoret, lantmäteristyrelsen, lantbruksstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, varjämte yttrande avgivits av tillförordnade distriktschefen i nedre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, överstelöjtnanten Algot Lundström.

Efter närmare redogörelse för vad i ärendet förekommit har *departementschefen* anfört i huvudsak följande.

Under en följd av år hade staten offrat betydande summor för att främja landets uppodling, särskilt i Norrland, samt för att understödja bebyggelse på nyvunna odlingsmarker. Den nu ifrågasatta understödsverksamheten torde få betraktas som ett led i dessa strävanden och ett komplement till redan vidtagna åtgärder. Utredningen i ärendet visade, att framgången av ett påbörjat odlingsarbete på nya områden till stor del vore beroende på att framkomlig vägförbindelse finnes mellan odlingsområdet och närmaste bygd. Ej sällan torde hava inträffat, att områden, som genom statsbidrag blivit torrlagda och därmed möjliggjorts för odling, icke blivit utnyttjade till följd av avsaknaden av vägförbindelse. Då fråga vore om utfartsvägar från redan bebodda platser, kunde från det under sjätte huvudtiteln upptagna anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar statsunderstöd erhållas till sådana vägar i Norrland, Dalarna, Värmland och norra delarna av Örebro län. Statsunderstöd utginge vidare från det under nionde huvudtiteln upptagna anslaget till bidrag till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingskostnader i sammanhang med skiften. Sistnämnda anslag, som avser hela landet, syntes väl i viss mån kunna vara ägnat att understödja väganläggningar av nu ifrågavarande slag, men torde därigenom endast en ringa del av det befintliga behovet tillgodoses. Starka skäl syntes departementschefen tala för att ytterligare statsbidrag lämnades.

Beträffande spörsmålet om vilka slag av vägförbindelser, som borde komma ifråga till erhållande av understöd, ville det synas som om egnahemsstyrelsen i sitt förslag väl starkt begränsat området för bidragsverksamheten, då styrelsen ifrågasatte, att för bidrags erhållande det område, till vilket väg skulle dragas, redan skulle vara i det skick och förhållandena jämväl i övrigt sådana, att bebyggelse med sannolikhet kunde väntas komma till stånd inom den närmaste framtiden. En dylik fordran torde icke taga nog hänsyn till den utveckling, som allmänt vitsordats vara den naturliga vid bebyggelses uppkomst. Ändamålet med statens bidrag, nämligen att ytterst understödja bildandet av nya, självständiga jordbruk, torde tillräckligt betonas, om såsom villkor för statsbidrags erhållande föreskrefves, att det odlingsområde, till vilket väg skulle dragas, med hänsyn till storlek, markbeskaffenhet och övriga förhållanden funnes vara väl ägnat att användas till jordbruk och framtida bebyggelse. Utan att detta särskilt utsades i författningen torde vid anslagets fördelning sådana företag komma att i främsta rummet understödjas, där på grund av föreliggande förhållanden kunde antagas, att en utflyttning till odlingsområdet vore nära förestående. Vid ansökningshandlingarna borde fogas beskrivning över odlingsområdet samt redogörelse för dettas tilltänkta användning för jordbruk och framtida bebyggelse.

Givetvis framträdde behovet av statsbidrag för ändamålet olika i de särskilda länen. Sagda behov torde vara störst inom de av egnahemsstyrelsen till understöds erhållande föreslagna sex nordligaste länen. Ätminstone till att börja med, innan erfarenhet vunnits rörande verkningarna av bidragen, torde utsträckning därutöver icke böra ifrågakomma. På Kungl. Maj:ts finge sedan ankomma att vid fördelning av anslaget taga hänsyn till de väsentligt olika behov, som jämväl inom berörda län kunde föreligga i förevarande hänseende.

Beträffande sättet för beviljande av statsbidrag har departementschefen

biträtt egnahemsstyrelsens förslag. Att för ändamålet uppföra ett särskilt anslag under nionde huvudtiteln överensstämde med riksdagens tidigare intagna ståndpunkt. Övervägande skäl syntes även tala för att låta bidragsbeviljandet ske genom länsstyrelserna, vilka stode i den omedelbara kontakt med ortsförhållandena, som vore av största betydelse för hithörande frågars prövning. Beaktas borde vidare, att såsom villkor för statsbidrag förutsattes, att landstingen, liksom i fråga om de statsunderstödda utfartsvägarna, bidroge med viss andel av det för varje län anvisade statsbidraget.

I fråga om beskaffenheten av nybyggesväg borde enligt departementschefens mening ifrågavarande vägar i allmänhet vara av enklare beskaffenhet än de statsunderstödda utfartsvägarna. Den av egnahemsstyrelsen beräknade genomsnittskostnaden torde emellertid törhända komma att visa sig något för låg. Från fall till fall borde noggrant prövas, att vägen icke gjordes så enkel, att dess hållande i användbart skick oskäligt fördyrades och framtida behövliga förbättringar försvårades. Särskild uppmärksamhet torde härvid böra ägnas åt sådana vägstycken, som framginge över myrmark eller eljest ogynnsamma vägland. Vägens bredd och sträckning borde även så beräknas, att omläggning av vägen i möjligaste mån kunde undvikas vid dess eventuella övergång till utfartsväg.

I fråga om bidragsbeloppets storlek hade egnahemsstyrelsen erinrat, att för utfartsvägarna statsbidrag utginge med en fjärdedel till en tredjedel, undantagsvis högst hälften av kostnaderna. I tillämpningen torde bidraget merendels sättas till en fjärdedel. Jämväl för nybyggesvägarna syntes egnahemsstyrelsen sistnämnda bidragsandel vara lämplig såsom regel. Med hänsyn till önskvärdheten av en sovring av ansökningarna till att avse endast de mera bärkraftiga kolonisationsföretagen hade egnahemsstyrelsen föreslagit, att för nybyggesvägarna maximum för bidraget av statsmedel sattes till en tredjedel. Härtill komme bidrag av landstingsmedel. Såsom villkor för åtnjutande av statsbidrag borde nämligen egnahemsstyrelsens mening uppställas den fordran, att landstinget skulle liksom ifråga om de statsunderstödda utfartsvägarna för ändamålet bevilja medel uppgående till minst 15 procent av det belopp, som blivit för länet anvisat av staten.

I överensstämmelse med vad från flera håll, bland annat egnahemsstyrelsen, gjorts gällande ansåge departementschefen att möjlighet borde beredas de bidragsgivande myndigheterna att i undantagsfall lämna statsunderstöd upp till hälften av den beräknade kostnaden för väganläggningen. Bärande skäl för att härutinnan hava snävare bestämmelser än i fråga om de statsunderstödda utfartsvägarna torde icke förefinnas. Den starka konkurrens om bidrag från ifrågavarande anslag, som vore att förvänta, torde utan vidare tvinga myndigheterna att endast i enstaka fall, där nyttan av vägens tillkomst vore påtaglig men intressenterna icke utan ett något större bidrag än det vanliga syntes kunna få vägen till stånd, överskrida den av egnahemsstyrelsen föreslagna maximigränsen.

Utän tvivel vore på sätt lantmäteristyrelsen anført åtskilliga fördelar att vinna med att vägföretagets planläggning redan från början skedde vid förrättning enligt lagen om enskilda vägar. Att göra detta till oeftergivligt villkor för statsbidrags beviljande syntes dock knappast behöfligt. Givetvis förutsattes emellertid, att länsstyrelserna tillsåge, att plan och kostnadsförslag uppgjorts med tillräcklig omsorg och sakkunskap. Lika med egnahemsstyrelsen ansåge departementschefen, att utbetalning icke borde äga rum, innan delaktigheten i vägens byggande bestämts genom laga kraftvunnen

förrättning eller dom. Att vägens byggande bestämts vid förrättning eller genom dom vore jämväl av betydelse för vederbörandes rätt att å annans mark framdraga vägen. I fråga om sättet för statsbidrags utbetalning har departementschefen anslutit sig till egnahemsstyrelsens förslag. Utbetalning av statsbidrag borde ske med en tredjedel, sedan kontrakt slutits och arbetet påbörjats, med ytterligare en tredjedel sedan hälften av arbetet blivit utförd och med sista tredjedelen sedan arbetet fullbordats och vägunderhållet säkerställt. Återbetalning av lyftande bidrag borde efter länsstyrelsens beprövande ske, därest icke arbetet påbörjats och avslutats inom bestämda tider och enligt fastställd plan.

Fordran på avslutande av kontrakt om vägbyggnadsarbetets utförande och övervakning av arbetets fullgörande genom särskild utsedd kontrollant torde icke kunna eftergivas, ej heller villkoret om ställande av säkerhet. Däremot ansåge departementschefen, att — i överensstämmelse med vad som gäller beträffande statsbidrag till väganläggningar i samband med skiften — förpliktelse för intressenterna gentemot det allmänna att sörja för vägens underhåll icke borde stadgas. Avsikten med förevarande anslag är att lämna nybyggarna en hjälp i början av deras verksamhet. Därav syntes ej med nödvändighet följa, att från det allmännas sida skulle krävas ett regelrätt underhåll av vägen. Den särskilda kostnad, som tillsyn från statens sida av underhållets fullgörande skulle draga, besparades sålunda intressenterna. Å andra sidan torde vara av vikt, att skyldigheten att underhålla vägen intressenterna emellan ordnades. Det av egnahemsstyrelsen i sådant avseende förordade villkoret för utbetalning av sista andelen av statsbidraget eller att det styrkts, att vägens framtida underhåll ordnats jämlikt bestämmelserna i lagen om enskilda vägar genom lagakraftvunnen förrättning eller dom eller i dombok intagen förening mellan intressenterna, borde därför bibehållas. Härvid förbisåges ej, att vissa svårigheter kunde möta att på ett stadium, då odlingsområdets styckning och bebyggelse ännu icke kommit till stånd, fördela underhållsskyldigheten, i enlighet med den enskilda väglagen, med hänsyn till den omfattning, vari vederbörande fastigheter beräknas komma att begagna sig av vägen. Framhållas borde emellertid, att det stode vederbörande fritt att utan förrättning träffa förening om vägens underhåll och låta intaga föreningen i domboken hos domstolen i orten samt att det enligt väglagens bestämmelse vid förrättning åläge förrättningsmannen att såvitt möjligt åstadkomma förening. Vissa stadganden vore också i lagen givna för det fall att, sedan genom förrättning eller dom väghållningsskyldigheten bestämts, väghållningsskyldig fastighet delades. Slutligen kunde intressenterna, om förhållandena väsentligt förändrades, få underhållsskyldigheten jämkad vid ny förrättning.

I fråga om statsanslagets storlek har departementschefen nu i likhet med statens egnahemsstyrelse ansett lämpligt att för första verksamhetsåret stanna vid ett belopp av 50,000 kronor. Verksamheten måste enligt departementschefens mening till en början betraktas som ett försök och finge ett följande år prövning ske, huruvida ett större belopp borde för ändamålet anvisas.

Det av Kungl. Maj:t i förevarande proposition framlagda förslaget synes utskottet nära ansluta sig till de synpunkter, åt vilka utskottet i sitt ovanberörda, av riksdagen godkända utlåtande givit uttryck. Utskottet finner icke heller skäl till erinran mot det sätt, varpå grunderna för statsbidragets

utgående i propositionen utformats eller mot det för ändamålet ifråga för budgetåret 1929/1930 beräknade anslagsbeloppet. Vid sådant förhållande och då vad departementschefen i övrigt i ärendet anført icke föranleder någon invändning från utskottets sida, biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställer sålunda,

att riksdagen må såsom statsbidrag till byggande av nybyggesvägar, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor.

Stockholm den 7 maj 1929.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 56.

Bilaga.

Förslag till Kungörelse

angående statsbidrag till byggande av nybyggesvägar i Norrland och Dalarna.

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna som följer:

1 §.

Till byggande av väg till sådant odlingsområde i Norrland och Dalarna, som med hänsyn till storlek, markbeskaffenhet och övriga förhållanden finnes vara väl ägnat att användas till jordbruk och framtida bebyggelse (*nybyggesväg*), kan statsbidrag beviljas i den ordning nedan bestämmes.

Statsbidraget bör i allmänhet icke utgå med mer än en fjärdedel till en tredjedel av den beräknade kostnaden för väganläggningen och må ej för något fall bestämmas till högre belopp än som motsvarar hälften av samma kostnad.

2 §.

Statsbidrag beviljas av vederbörande länsstyrelse. Statsbidrag må ej utgå, med mindre vederbörande landsting till byggande av nybyggesvägar anvisat medel, uppgående till minst 15 procent av det belopp, som för ändamålet blivit länet tilldelat av statsmedel.

3 §.

Ansökning om bidrag till nybyggesväg skall vara åtföljd av

- 1) plan för väganläggningen med betänkande och kostnadsförslag;
- 2) därest delaktigheten i den föreslagna vägens byggande blivit genom överenskommelse eller genom förrättning eller dom enligt lagen den 29 juni 1926 (nr 352) om enskilda vägar vederbörligen bestämd, den handling, varigenom delaktigheten bestämts, ävensom, där delaktigheten fastställts genom förrättning eller dom, bevis att förrättningen eller domen vunnit laga kraft;
- 3) beskrivning över odlingsområdet, innefattande uppgift å dess läge, jämväl i förhållande till förefintliga allmänna vägar eller utfartsvägar, samt storlek och markbeskaffenhet med angivande av ungefärliga arealer av olika jordslag ävensom i förekommande fall uppgift å vidtagna eller

planerade utdiktningarna samt, så framt upplysning därom ej lämnas genom ingivna, under 2) omnämnda handlingar, redogörelse för rådande fastighets- och äganderättsförhållanden; samt

4) redogörelse för områdets tilltänkta användning för jordbruk och framtida bebyggelse.

Därjämte bör vid ansökningen fogas efter besiktning utfärdat intyg av vederbörande hushållningssällskaps egnahemsnämnd angående odlingsrådets lämplighet för jordbruk och framtida bebyggelse ävensom angående behovet och nyttan av den föreslagna vägen.

Därest icke vid ansökningen fogats intyg, som i näst föregående stycke sägs, skall länsstyrelsen inhämta yttrande i ämnet från egnahemsnämnden.

4 §.

Sedan plan för väganläggningen av länsstyrelsen fastställts och bidrag beviljats, skall länsstyrelsen med intressenterna avsluta kontrakt om arbetets utförande. Kontraktet skall innefatta förbindelse för intressenterna att i noggrann överensstämmelse med den fastställda planen och under skyldighet att därvid vara underkastade kontroll enligt länsstyrelsens bestämmande påbörja och fullborda arbetet inom vissa tider utan att väcka anspråk på ytterligare bidrag av statsmedel ävensom att i övrigt fullgöra de förpliktelser, som enligt denna kungörelse åligga intressenterna.

5 §.

För fullgörandet av i 4 § omförmält kontrakt ävensom för återbäring av lyftade statsmedel jämte ränta, som av länsstyrelsen jämlikt 8 § påfordras, skall ställas av länsstyrelsen godkänd säkerhet.

6 §.

Därest flera äro delaktiga i vägföretaget eller väg eljest skall framgå över annan än vägintrissant tillhörig fastighet, må statsbidrag ej utanordnas med mindre vägens byggande och delaktigheten däri blivit bestämd genom lagakraftvunnen förrättning eller dom enligt lagen om enskilda vägar. Innan statsbidrag utanordnas, skall länsstyrelsen hava förordnat kontrollant för vägbyggnadsarbetet.

7 §.

Beviljat statsbidrag utbetalas med en tredjedel, sedan kontrakt om arbetets utförande blivit avslutat och arbetet påbörjats, med ytterligare en tredjedel efter det vederbörande kontrollant intygat, att hälften av arbetet blivit utförd, samt med återstående tredjedel, sedan arbetet blivit vederbörligen avsynat och godkänt samt styrkt blivit, att vägens framtida underhåll ordnats jämlikt bestämmelserna i lagen om enskilda vägar genom lagakraftvunnen förrättning eller dom eller i dombok intagen förening mellan intressenterna.

8 §.

I händelse avvikelse, utan därtill erhållen tillåtelse, skett från den fastställda planen för väganläggningen eller arbetet, utan av länsstyrelsen medgivet anstånd med detsammans utförande, icke påbörjats eller blivit fullbordat inom därför bestämda tider, äger länsstyrelsen, efter prövning i varje fall, inställa utbetalning av statsbidraget, och skall, där länsstyrelsen så påfordrar, utbetalad del av statsbidraget jämte fem procent årlig ränta återbetalas till länsstyrelsen.

Besparingar skola återgå till vederbörande anslag.

9 §.

Alla kostnader, som i följd av erhållet statsbidrag föranletts för länsstyrelsen, skola bestridas eller gottgöras av den eller dem, som erhållit bidraget.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1929.
